

Bartosz Łukowiak¹

Charakter prawny wniosku odwoławczego w procesie karnym (art. 29 § 2 Kodeksu postępowania karnego)

Legal Nature of Demands Stated in the Appeal in the Criminal Proceedings (Article 29 § 2 of the Code of Criminal Procedure)

1. Wprowadzenie

Jednym z obligatoryjnych elementów większości środków odwoławczych w procesie karnym (zarówno zwyczajnych, jak i nadzwyczajnych) jest wniosek odwoławczy, zwany również *petitum*², czyli wyrażone przez odwołującego się w treści tego środka żądanie rozstrzygnięcia sprawy przez organ procesowy w określony sposób. Co do zasady przybiera on postać postulatu zmiany, uchylecia lub utrzymania w mocy zaskarżonego orzeczenia (w całości bądź też wyłącznie we wskazanym przez skarżącego zakresie). Ustawa procesowa przewiduje jednak także możliwość domagania się wydania rozstrzygnięcia o odmiennym charakterze, np. stwierdzenia niezgodności danej czynności z prawem (art. 467 § 2 k.p.k.³).

---

¹ Bartosz Łukowiak – doktorant, Katedra Postępowania Karnego, Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego / PhD student, Department of Criminal Procedure, Faculty of Law, Administration and Economics, University of Wrocław; ORCID: 0000-0003-3993-2182; ✉ bartosz.lukowiak@uwr.edu.pl.

² S. Zabłocki, w: *Kodeks...*, s. 33; K.T. Boratyńska, w: *Kodeks...*, s. 907; J. Matras, w: *Kodeks...*, komentarz do art. 427 k.p.k., teza 5; odmiennie P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, w: *Kodeks...*, Tom II, s. 733, którzy uważają, że w zakres pojęcia *petitum* wchodzi również inne niż wniosek elementy, tym m.in. zarzuty odwoławcze; tak też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 stycznia 2011 r., V KK 64/10; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2007 r., III KK 316/06.

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego, Dz.U. 2018, poz. 1987, tekst jedn. ze zm., dalej: k.p.k.

W literaturze przedmiotu dokonano przed laty podziału wniosków odwoławczych na proste oraz złożone. Wnioski proste (dotyczące np. zmiany wyroku w części dotyczącej kary albo zmiany kwalifikacji prawnej czynu) cechują się tym, że ich uwzględnienie nie wymaga wydania jakiegokolwiek orzeczenia wtórnego, podczas gdy uwzględnienie wniosku złożonego (dotyczącego uchylecia wyroku) nakłada na organ odwoławczy obowiązek wydania również rozstrzygnięcia dotyczącego dalszych losów sprawy (np. orzeczenia o umorzeniu postępowania)⁴. Niejako obok przedstawionego podziału wyróżnia się również wnioski subsydiarne (choć właściwsze wydaje się określenie „wnioski ewentualne”⁵), formułowane przez odwołującego się wyłącznie na wypadek nieuwzględnienia przez sąd wniosku głównego⁶.

Omawiany element środka odwoławczego – zwłaszcza w odniesieniu do podmiotów nieprofesjonalnych, tj. niebędących oskarżycielem publicznym, obrońcą ani pełnomocnikiem – bynajmniej nie musi być formułowany przy użyciu zwrotów zaczerpniętych wprost z ustawy ani też za pomocą języka prawniczego (np. „wnoszę o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy sądowi I instancji do ponownego rozpoznania”). Jak bowiem trafnie przyjmuje się w piśmiennictwie karnoprosesowym, wystarczy, aby strona w sposób dostatecznie jasny – choćby i niefachowy – wskazała jakiego orzeczenia oczekuje od organu odwoławczego⁷. Tytułowy wniosek jest bez wątpienia elementem pisma procesowego o charakterze formalnym, w związku z czym jego brak w treści wnoszonego środka odwoławczego skutkuje koniecznością wezwania odwołującego się do jego uzupełnienia w trybie art. 120 § 1 k.p.k., a w razie ewentualnego niewywiązania się przez niego z tego obowiązku, również do odmowy przyjęcia go do rozpoznania. Niektórzy autorzy, posługując się w tym zakresie terminologią zaczerpniętą z nauki prawa cywilnego, uznają omawiany wniosek wręcz za „*essentialia negotii*

⁴ M. Cieślak, *Podstawowe...*, s. 35; tak też J. Zagrodnik, *Metodyka...*, s. 332.

⁵ Por. D. Świecki, *Postępowanie...*, s. 40, który z kolei posługuje się zwrotem „alternatywny wniosek odwoławczy”.

⁶ M. Cieślak, *Podstawowe...*, s. 35–36.

⁷ Tak trafnie H. Kempisty, w: *Kodeks...*, s. 450–451, którego zdaniem: „To, «czego domaga się skarżący», jeśli środek odwoławczy pochodzi od samej strony (...), nie zawsze musi mieć postać procesowo poprawnie sformułowanych wniosków (...). Wystarczy, jeśli strona daje na piśmie jednoznaczny wyraz temu, że domaga się np. uchylecia orzeczenia jako niestusznego lub zmiany orzeczenia jako zbyt łagodnego lub zbyt surowego”; podobnie S. Zabłocki, *Postępowanie...*, s. 26.

każdego środka odwoławczego”, a w konsekwencji za element warunkujący możliwość uznania danego pisma za taki⁸.

Jak wskazano już na wstępie, *petitum* stanowi obligatoryjny element jedynie większości, a zatem nie wszystkich znanych procedurze karnej środków odwoławczych. Jest tak dlatego, że już z samej istoty niektórych z nich wynika, iż przy ich użyciu możliwe jest domaganie się wyłącznie jednego, ustawowo określonego rodzaju rozstrzygnięcia. Z sytuacją taką *de lege lata* mamy do czynienia np. w odniesieniu do uregulowanej w rozdziale 55a k.p.k. instytucji skargi na kasatoryjny wyrok sądu odwoławczego. W razie jej uwzględnienia Sąd Najwyższy władny jest jedynie uchylić zaskarżony wyrok (w całości albo w części), a następnie przekazać sprawę właściwemu sądowi odwoławczemu do ponownego rozpoznania (art. 539e § 2 k.p.k.). Stąd też w treści art. 539f k.p.k. zaniechano odesłania do odpowiedniego stosowania art. 427 § 1 *in fine* k.p.k., statuującego obciążający skarżącego obowiązek „podania czego się domaga”. Rozwiązanie to należy uznać za słuszne, ponieważ niezamieszczenie w treści skargi na wyrok sądu odwoławczego stosownego wniosku i tak przecież nigdy nie mogłoby zostać uznane za uchybienie, o którym mowa w art. 120 § 1 k.p.k.⁹, tj. za brak tego rodzaju, że pismo nie może otrzymać prawidłowego biegu, czyli że jego istnienie uniemożliwia merytoryczne ustosunkowanie się do wniesionego pisma¹⁰.

2. Stan prawny obowiązujący przed 5 października 2019 r.

Co jednak najistotniejsze w kontekście zagadnienia wskazanego w tytule tej pracy, charakter prawny wniosku odwoławczego (przy czym chodzi tu wyłącznie o przypadki, w których jego zamieszczenie w treści skargi jest obligatoryjne) przedstawia się zgoła odmiennie od charakteru wszelkich innych elementów środka odwoławczego, a to dlatego, że ta jego część uznawana jest powszechnie za niewiążącą organu procesowego.

⁸ H. Kempisty, w: *Kodeks...*, s. 451.

⁹ T. Grzegorzcyk odnosi tę tezę do wszelkich środków odwoławczych: „Jeżeli zaś chodzi o pozostałe wymogi wynikające z art. 427 § 1 i 2 (wnioski odwoławcze) (...), to zasadne jest wprawdzie domaganie się ich uzupełnienia (...), ale nieuczynienie tego w terminie trudno uznać za brak uniemożliwiający nadanie sprawie biegu” – T. Grzegorzcyk, w: T. Grzegorzcyk, J. Tylman, *Polskie...*, s. 780.

¹⁰ P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, w: *Kodeks...*, Tom I, s. 755.

W literaturze zauważa się, że ustawa nie uzależnia wyboru rodzaju orzeczenia drugoinstancyjnego od treści wniosku zawartego w środku odwoławczym. O tym, czy w konkretnej sprawie zostały spełnione warunki do wydania orzeczenia o zmianie lub uchyleniu zaskarżonego wyroku, postanowienia czy zarządzenia decyduje sam organ odwoławczy, a nie ocena skarżącego¹¹. Rolę omawianego wniosku sprowadza się więc zasadniczo wyłącznie do swoistej „pomocy” dla sądu odwoławczego przy ustalaniu zakresu zaskarżenia i treści zarzutu odwoławczego w sytuacji, gdy skarżący dopiero na etapie formułowania wniosku odwoławczego wskazuje na kwestionowane przez siebie elementy wyroku¹². Pogląd ten jest dziś właściwie niekwestionowany zarówno w doktrynie prawa karnego procesowego, jak i w orzecznictwie sądów karnych¹³.

Teza o niewiążącym charakterze wniosku odwoławczego stała się równocześnie podstawą do rozważań na temat możliwości jego zmiany w toku postępowania drugoinstancyjnego. Uznano bowiem, że skoro wskazany element skargi odwoławczej nie wiąże organu procesowego, to nie ma żadnych racjonalnych powodów, ażeby skarżący nie mógł bez przeszkód modyfikować lub uzupełniać jego pierwotnej treści także i po upływie terminu do wniesienia danego środka odwoławczego, np. na rozprawie apelacyjnej¹⁴. Przeciwno możliwości dokonywania takich zmian po upływie wskazanego wyżej terminu bodaj jako jedyny na gruncie obowiązującej kodyfikacji opowiedział się S. Zabłocki. Jednocześnie zastrzegł, iż jego zdaniem zakaz zmiany czy uzupełniania

---

¹¹ D. Świecki, *Konstrukcja...*, s. 114.

¹² Zob. D. Świecki, *Konstrukcja...*, s. 114, gdzie posłużono się przykładem, w którym oskarżony w części wstępnej apelacji stwierdza jedynie, że nie zgadza się z zapadłym wyrokiem, a dopiero we wniosku odwoławczym domaga się warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej wobec niego kary, tym samym określając zakres zaskarżenia (część dotycząca orzeczenia o karze) oraz podnoszone zarzuty (rażąca niewspółmierność polegająca na wymierzeniu kary pozbawienia wolności bez jej warunkowego zawieszenia).

¹³ Por. W. Grzeszczyk, *Glosa...*, s. 64; J. Grajewski, w: *Kodeks...*, s. 30; J. Matras, w: *Kodeks...*, teza 8; J. Zagrodnik, *Metodyka...*, s. 332; D. Gruszecka, w: *Proces...*, s. 687; T. Grajcar, *Granice...*, s. 59; uchwała Sądu Najwyższego z dnia 13 lutego 1976 r., VI KZP 40/75; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 1995 r., I KZP 9/95; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2005 r., IV KK 160/05; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 maja 2001 r., IV KKN 67/01.

¹⁴ D. Świecki, *Konstrukcja...*, s. 114; J. Zagrodnik, *Metodyka...*, s. 333; D. Gruszecka, w: *Proces...*, s. 687; wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 20 września 2001 r., II Aka 165/01.

petitum nie obowiązuje w sytuacji, w której skarżący zgłasza na późniejszym etapie wnioski związane z dostrzeżeniem uchybień stanowiących bezwzględną przyczynę odwoławczą (art. 439 § 1 k.p.k.) albo skutkujących koniecznością uznania utrzymania orzeczenia w mocy za rażąco niesprawiedliwe (art. 440 k.p.k.), a zatem, że ograniczenie to nie dotyczy przypadków, w których zaskarżone orzeczenie powinno podlegać uchyleniu lub zmianie również z urzędu¹⁵.

3. Stan prawny obowiązujący od 5 października 2019 r.

Opisany wyżej stan diametralnie zmienił się wraz z wejściem w życie ustawy z dnia 19 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw¹⁶. Jedną ze zmian wprowadzonych na mocy tej nowelizacji było zmodyfikowanie dotychczasowego brzmienia art. 29 § 2 k.p.k., który obecnie stanowi, że: „Apelację lub kasację od wyroku orzekającego karę dożywotniego pozbawienia wolności albo wnoszącą o wymierzenie takiej kary rozpoznaje sąd w składzie pięciu sędziów”.

Pomijając tę jego część, która odnosi się do przypadków, w których sąd I lub II instancji faktycznie wymierzył oskarżonemu wskazaną w tym przepisie karę, warto przeanalizować związek pomiędzy tytułową problematyką a sytuacją, w której sąd wprawdzie nie wymierzył kary dożywotniego pozbawienia wolności, ale wniosek o jej wymierzenie znalazł się w treści środka odwoławczego. Należy przyjąć, iż *de lege lata* skarżący ma w ten sposób bezpośredni wpływ na skład sądu rozpoznającego apelację albo kasację, co nakazuje zastanowić się nad koniecznością zweryfikowania poglądu o bezwzględnie niewiążącym charakterze wniosków odwoławczych oraz o możliwości ich zmiany po upływie terminu do wniesienia danego środka. Wydaje się bowiem, że skoro określona treść tego wniosku wywołuje jakikolwiek (choćby jeden) skutek procesowy, a takim bez wątpienia jest konieczność wyznaczenia przez prezesa sądu szerszego niż standardowy skład orzekającego, to omawiany element skargi stał się wiążący w tym sensie, iż ma on samodzielny, tj. niezależny od woli jakiegokolwiek organu procesowego, wpływ na skład sądu.

¹⁵ S. Zabłocki, w: *Kodeks...*, s. 37–38; na gruncie poprzedniego stanu prawnego tożsamy pogląd wyraził H. Kempisty, w: *Kodeks...*, s. 454.

¹⁶ Dz.U. poz. 1694.

W celu ustalenia rzeczywistego zakresu tego wpływu, należy podać analizie art. 29 § 2 k.p.k., ponieważ jego aktualne brzmienie co najmniej może budzić szereg wątpliwości związanych z koniecznością zastosowania go w konkretnym układzie procesowym. Literalne brzmienie tego przepisu sugeruje bowiem, iż ustawodawca nie wprowadził od zakodowanej w nim normy żadnych wyjątków. Oznaczałoby to, że wyrażony w apelacji czy kasacji (bez względu na podmiot, od którego pochodzi) wniosek o orzeczenie przez sąd kary dożywotniego pozbawienia wolności zawsze (tj. bezwarunkowo) prowadzi do konieczności rozpoznania tej apelacji bądź kasacji w składzie pięcioosobowym.

Rozwiązanie takie należy ocenić jednoznacznie krytycznie. Co do zasady apelacja może być przecież sporządzona, a następnie wniesiona również i przez laika (np. przez oskarżyciela posiłkowego ubocznego występującego w sprawie bez pełnomocnika). Osoba taka – będąc podmiotem emocjonalnie zaangażowanym w sprawę (pokrzywdzonym) – z założenia ma nadzieję na orzeczenie wobec sprawcy jak najsurowszej kary, w związku z czym niemal zawsze będzie się domagała wymierzenia oskarżonemu kary dożywotniego pozbawienia wolności, w ten sposób wiążąc sąd II instancji w zakresie jego składu. Doprowadzi tym samym do wydłużenia globalnego czasu trwania procesu (dość powiedzieć, że wyznaczenie w warunkach polskich nieodległego terminu rozprawy odpowiedniego dla wszystkich członków składu orzekającego nie jest wcale zadaniem łatwym, nie wspominając już o innych okolicznościach mogących wpłynąć na osłabienie dynamiki postępowania, ot choćby urlopach czy chorobach) oraz zwiększenia kosztów generowanych w związku z działalnością sądów karnych (wszak każdy z dwójki „dodatkowych” sędziów mógłby w tym czasie zajmować się rozpoznawaniem innych spraw). Za negatywną oceną tego unormowania przemawia również stanowisko wyrażane m.in. przez organy Rady Europy, zgodnie z którym na przydzielanie spraw sędziom nie może mieć wpływu życzenie którejkolwiek ze stron albo innych podmiotów zainteresowanych rozstrzygnięciem¹⁷.

---

¹⁷ W. Jasiński, *Skutki...*, s. 972–973. Pogląd ten dotyczy co prawda składu sądu w znaczeniu osobowym (tj. którzy konkretnie sędziowie powinni zająć się daną sprawą), niemniej wydaje się, że nie ma przeszkód aby *mutatis mutandis* przyjąć go również na potrzeby rozważań o składzie sądu w znaczeniu ilościowym.

Wynik uzyskany przy zastosowaniu wyłącznie językowej metody wykładni należy zatem – wbrew regule *clara non sunt interpretanda* – skorygować przy użyciu dyrektyw interpretacyjnych o charakterze pozajęzykowym (funkcjonalnych i systemowych), ponieważ w przeciwnym wypadku zgłaszanie takiego wniosku skutkować będzie konicznością rozpoznania sprawy w poszerzonym składzie nawet wtedy, gdy wniosek taki z oczywistych powodów i tak nie mógłby zostać uwzględniony. Przykładowo, skoro ustawa nie uzależnia zastosowania art. 29 § 2 k.p.k. od charakteru sprawy, ale wyłącznie od złożenia wniosku o określonej treści, to osoba, której z różnych powodów mogłoby zależeć na rozpoznaniu sprawy w poszerzonym składzie, mogłaby wnieść o wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności nawet w sprawie dotyczącej znieważenia pomnika (który to czyn zagrożony jest wyłącznie grzywną albo karą ograniczenia wolności), tym samym zmuszając aparat państwowy do wzmożonej i bardziej kosztownej pracy ewidentnie wbrew *ratio legis* wprowadzonego uregulowania. Co więcej, ustawa nie zabrania formułowania takiego wniosku chociażby w postępowaniu kasacyjnym, mimo że zgodnie z art. 537 k.p.k. Sąd Najwyższy może jedynie oddalić kasację albo uchylić zaskarżone orzeczenie (ewentualnie w połączeniu z uniewinnieniem oskarżonego), w związku z czym nie jest nawet uprawniony do wydawania w tym trybie wnioskowanego rozstrzygnięcia zmieniającego (zaosttrzającego karę)¹⁸.

Warto zauważyć, że zarówno w orzecznictwie sądów karnych, jak i w doktrynie prawa karnego procesowego, nie wypracowano jak dotąd powszechnie akceptowanej koncepcji nadużycia prawa procesowego¹⁹. *De lege lata* jedynym skutecznym środkiem służącym przeciwdziałaniu oczywistej obstrukcji ze strony skarżącego, mogącej skutkować niepotrzebnym angażowaniem większej ilości sędziów do rozpoznawania stosunkowo drobnych spraw, a w konsekwencji nawet paraliżem wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych, wydaje się być zatem racjonalna wykładnia przepisów prawnych.

¹⁸ Odmienne P. Czarniecki, A. Ważny, w: *Kodeks...*, komentarz do art. 29, nb. 1 i 3: „nowe brzmienie art. 29 § 2 k.p.k. będzie stosowane w postępowaniu kasacyjnym, bowiem Prokurator Generalny może na podstawie art. 523 § 1a k.p.k. wnieść kasację, domagając się zaostżenia kary (...). Tym samym, jeśli prawomocny wyrok sądu pierwszej lub drugiej instancji będzie skazujący, to wówczas kasację domagającą się orzeczenia kary dożywotniego pozbawienia wolności SN powinien rozpoznać w składzie pięciu sędziów”.

¹⁹ Zob. B. Łukowiak, *Nadużycie...*, s. 156 i n. oraz cytowaną tam literaturę.

Skoro polski ustawodawca przyjmuje, że liczebność składu sędziowskiego uzależniona jest co do zasady od wagi sprawy (*arg. ex art. 28 § 3 k.p.k.*), to tym samym należy przyjąć, iż celem znowelizowania art. 29 § 2 k.p.k. było jego zastosowanie w sprawach o największym ciężarze gatunkowym, a zatem takich, w których możliwość wydania orzeczenia skazującego na najsurowszą ze znanych polskiemu prawu karnemu kar jest chociaż teoretycznie możliwa.

4. Wnioski

W związku z przedstawionymi wyżej uwagami należy uznać, że omawiany przepis nie może mieć zastosowania w sprawach:

- 1) dotyczących przestępstw skarbowych i wykroczeń skarbowych, w odniesieniu do których wymierzenie takiej kary w ogóle nie jest możliwe (*arg. ex art. 22 § 1 i art. 47 § 1 k.k.s.*²⁰),
- 2) kasacyjnych, jeżeli dotyczą one wyroku innego aniżeli wyrok orzekający karę dożywotniego pozbawienia wolności,
- 3) w których, z uwagi na działanie reguły *ne peius* nie jest możliwe skazanie osoby, w stosunku do której w postępowaniu przed sądem I instancji zapadło orzeczenie uniewinniające lub w stosunku do której umorzono postępowanie (*arg. ex art. 454 § 1 k.p.k.*),
- 4) w których przyjęta przez sąd I instancji i niekwestionowana przez skarżącego kwalifikacja prawna czynu uniemożliwia wymierzenie oskarżonemu kary dożywotniego pozbawienia wolności²¹,
– albowiem zakończenie tych spraw i tak nigdy nie mogłoby się wiązać z wydaniem wnioskowanego przez skarżącego orzeczenia zmieniającego.

Problematyczna w tym kontekście wydaje się być jedynie kwestia apelacji, która wprawdzie nie należy do żadnej ze wskazanych wyżej

---

²⁰ Ustawa z dnia 10 września 1999 r. – Kodeks karny skarbowy, Dz.U. 2018, poz. 1958, tekst jedn. ze zm., dalej: Kodeks karny skarbowy, k.k.s.

²¹ Należy w tym miejscu zwrócić uwagę na fakt uchylecia art. 454 § 3 k.p.k., który dotychczas zabraniał sądowi odwoławczemu wydawania orzeczeń zaostrzających sankcję karną poprzez wymierzenie oskarżonemu kary bezterminowego pozbawienia wolności. Jego uchYLECIE było zresztą – przy przyjęciu prezentowanego w tej pracy sposobu wykładni – warunkiem koniecznym znowelizowania art. 29 § 2 k.p.k., albowiem w przypadku dalszego obowiązywania tego zakazu skuteczne wnioskowanie o wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności nie byłoby możliwe właściwie nigdy.

kategori, ale w odniesieniu do której wniosek o orzeczenie kary dożywotniego pozbawienia wolności nie znajduje oparcia w treści podniesionych zarzutów (zwyczajowo umieszczanych w strukturze apelacji przed wnioskami odwoławczymi), przy czym problem ten dotyczy oczywiście jedynie tych sytuacji, w których sformułowanie zarzutów odwoławczych jest obowiązkowe, a zatem nie odnosi się do apelacji wnoszonych przez osoby niebędące profesjonalistami. Ustawa nie rozstrzyga, który z elementów skargi apelacyjnej należy uznać za ważniejszy (nadrzędny), a w konsekwencji, który z nich jest jedynie dopełnieniem drugiego. Niemniej w piśmiennictwie karnoprocesowym wskazuje się, że za element nadrzędny należy uznać raczej zarzuty, tzn. że wniosek odwoławczy każdorazowo powinien być wyłącznie konsekwencją wskazanych uchybień oraz zakresu zaskarżenia²². Tym samym należy przyjąć, że art. 29 § 2 k.p.k. nie znajdzie zastosowania również w tych przypadkach, w których np. w sprawie dotyczącej zbrodni zagrożonej karą dożywotniego pozbawienia wolności oskarżyciel publiczny zaskarżył orzeczenie pierwszoinstancyjne jedynie w części dotyczącej środków karnych albo podniósł wyłącznie zarzut związany z zaistnieniem jednej z bezwzględnych przyczyn odwoławczych, a równocześnie w treści wniosku odwoławczego domaga się orzeczenia kary, o której mowa w komentowanym przepisie. Z tych samych względów apelację dotyczącą samego uzasadnienia wyroku, bez względu na rodzaj wymierzonej tym wyrokiem kary, rozpoznawać będzie zawsze sąd w składzie trzyosobowym (ewentualnie jednoosobowo, w przypadkach, o których mowa w art. 449 § 2 k.p.k.).

Potwierdzeniem efektów takiej interpretacji zdają się być także wskazania wykładni systemowej, odwołujące się m.in. do zasad obowiązujących na gruncie danej gałęzi prawa. W przypadku prawa karnego procesowego jedną z nich jest wszak wyrażona w art. 2 § 1 pkt 4 k.p.k. zasada sprawności (szybkości) postępowania²³. Zostałaby ona w sposób istotny naruszona w sytuacji, w której większa ilość sędziów – z przyczyn oczywistych przynajmniej potencjalnie zwiększająca czas trwania

---

²² D. Gruszecka, w: *Proces...*, s. 687; na związek ten już w literaturze dawniejszej zwracał uwagę M. Cieślak, który rozumiał wniosek rewizyjny (obecnie: wniosek odwoławczy) jako „zawarte w skardze rewizyjnej żądanie skarżącego, aby sąd rewizyjny wyciągnął określone konsekwencje prawne z uchybień podanych w zarzutach rewizji” – M. Cieślak, *Podstawowe...*, s. 34.

²³ Szerzej J. Skorupka, w: *Proces...*, s. 165.

postępowania, nie mówiąc już o zwiększonym ryzyku konieczności przeprowadzenia rozprawy od nowa w trybie art. 404 § 2 k.p.k. – była by przydzielana do konkretnej sprawy na podstawie nawet najbardziej bezzasadnego wniosku skarżącego.

Jedynie na marginesie warto zauważyć, że w pozostałym zakresie do sformułowania „apelacja wnosząca o wymierzenie kary dożywotniego pozbawienia wolności” należy odnieść większość poglądów wyrażonych na gruncie poprzedniego brzmienia art. 29 § 2 k.p.k., w tym m.in. ten, że pod pojęciem kary mieści się również kara łączna²⁴.

Przechodząc do kwestii możliwości modyfikowania wniosku odwoławczego na etapie postępowania apelacyjnego, aktualnie rysują się dwie możliwości rozwiązania istniejącego na tym tle problemu. Warto podkreślić, że żadna z nich nie znajduje bezpośredniego oparcia w ustawie, niemniej trudno byłoby uznać za trafne rozwiązanie, zgodnie z którym strona w dalszym ciągu mogłaby swobodnie zmieniać pierwotnie wyrażone żądanie, a równocześnie sąd byłby zobowiązany każdorazowo zmieniać swój skład w zależności od aktualnej treści tego żądania. Koncepcja ta sprowadzałoby rolę sądu – w tym również Sądu Najwyższego – właściwie do organu usłużnego wobec co rusz zmienianych przez skarżącego życzeń, czego z przyczyn niewymagających chyba szerszego komentarza nie sposób uznać za racjonalne. Pierwszym z możliwych rozwiązań jest nasuwające się dość intuicyjne uznanie, iż odwołujący się może kształtować *petitum* wnoszonej skargi na tych samych zasadach, na których dotychczas mógł to czynić np. w odniesieniu do zarzutów formułowanych przeciwko zaskarżonemu orzeczeniu. Tym samym prawo do ich zmiany lub uzupełnienia bezpowrotnie wygasłoby na skutek upływu terminu do wniesienia danego środka odwoławczego, a dokonanie takiej czynności po jego upływie należałoby uznać się za bezskuteczne i niewpływające na skład sądu odwoławczego. Drugą z możliwości wydaje się być przyjęcie, że skarżący w dalszym ciągu może swobodnie modyfikować treść wniosku odwoławczego, tyle tylko, że poszczególne zmiany czy uzupełnienia nie mają żadnego wpływu na aktualizację dyspozycji art. 29 § 2 k.p.k. Innymi słowy, wraz z upływem terminu do wniesienia apelacji bądź zażalenia dochodziłoby do

---

²⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 marca 2007 r., V KK 4/07; aprobuje W. Jasiński, w: *Kodeks...*, s. 118; odmiennie P. Opala, *Glosa...*, s. 299–309.

swoistego spetryfikowania składu sądu właściwego do ich rozpoznania. Wprawdzie w procesie karnym brak jest przepisu *expressis verbis* wyrażającego regułę *perpetuatio fori* (regułę niezmienności sądu właściwego), jak ma to miejsce np. w postępowaniu cywilnym (art. 15 k.p.c.²⁵) czy sądownoadministracyjnym (art. 14 p.p.s.a.²⁶), jednakże wpływ tej reguły widoczny jest zarówno w orzecznictwie sądów karnych – które niekiedy zresztą wprost się do niej odwołują²⁷ – jak i w nauce prawa karnego procesowego (z tą tylko różnicą, że przedstawiciele doktryny posługują się chętniej pojęciem reguły petryfikacji właściwości sądu²⁸, ewentualnie mówią o jej „zakrzepnięciu”²⁹). Innymi słowy, moc wiążąca wniosku odwoławczego byłaby przy takim ujęciu ograniczona temporalnie wyłącznie do początkowego etapu postępowania odwoławczego, a raz wyznaczony skład orzekający – oczywiście przy założeniu, że w konkretnej sprawie nie znajdą zastosowania odrębne przepisy procesowe – nie ulegałby zmianie w dalszym toku tego postępowania³⁰.

Ostatnie z przedstawionych rozwiązań ma tę zaletę, że w przeciwieństwie do pierwszego nie nakłada na stronę (w tym zwłaszcza na oskarżyciela publicznego) niewątpliwie sztucznego obowiązku podtrzymywania wniosku, co do którego trafności – na skutek przebiegu postępowania apelacyjnego – sam nie jest przekonany. W konsekwencji umożliwia uniknięcie sytuacji, w których skarżący, kierując się wyłącznie nakazem ustawowym, podtrzymuje wniosek o wymierzenie oskarżonemu kary dożywotniego pozbawienia wolności, jednocześnie doskonale zdając

²⁵ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, Dz.U. 2019, poz. 1460, tekst jedn. ze zm., dalej: k.p.c.

²⁶ Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi, Dz.U. 2019, poz. 2325, tekst jedn. ze zm., dalej: p.p.s.a.

²⁷ Zob. postanowienie Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 17 listopada 2000 r., II AKz 602/00; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 18 marca 2010 r., II AKo 76/10; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 11 stycznia 2011 r., II AKo 193/10; postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 kwietnia 2014 r., II AKo 71/14; wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 29 kwietnia 2016 r., V Ko 307/16.

²⁸ A. Ważny, w: *Kodeks...*, s. 132; W. Jasiński, w: *Kodeks...*, s. 131.

²⁹ S. Kalinowski, *Polski...*, s. 37; J. Kosonoga, w: *Kodeks...*, s. 506.

³⁰ Por. W. Jasiński, *Petryfikacja...*, s. 33–34, który co do zasady również opowiada się za wyznaczeniem momentu działania reguły petryfikacji składu sądu na moment wyznaczenia składu orzekającego, z tym jednak zastrzeżeniem, że poczynione przez tego autora uwagi nie odnoszą się do problematyki petryfikacji składu sądu *in genere*, ale wyłącznie do sytuacji powstałych na gruncie konkretnych przepisów intertemporalnych.

sobie sprawę z jej zbytnej surowości w stosunku do ujawnionego w toku postępowania materiału dowodowego. Warto podkreślić, że w odniesieniu do skarżących będących oskarżycielami publicznymi zachowanie takie musiałoby zostać uznane za jednoznacznie sprzeczne z wyrażoną w art. 4 k.p.k. zasadą obiektywizmu³¹.

Na zakończenie wypada zastanowić się nad relacją omawianego unormowania do przepisu art. 449 § 2 k.p.k., przewidującego możliwość rozpoznania apelacji w składzie jednoosobowym w sprawach, w których postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia oraz w sprawach z oskarżenia prywatnego. Dotychczas w piśmiennictwie analizowano wyłącznie relację pomiędzy tym przepisem a art. 29 § 1 k.p.k., co wynika z faktu, że orzeczenie kary dożywotniego pozbawienia wolności w sprawie, która zakończyła się w formie dochodzenia było i jest możliwe w zasadzie jedynie teoretycznie (w trybie art. 398 § 1 lub art. 399 § 1 k.p.k.). Coś zaś tyczy się jednoosobowego rozpoznania apelacji w postępowaniu prywatnoskargowym, to możliwość taką wprowadzono dopiero na mocy nowelizacji z dnia 19 lipca 2019 r., niemniej ustawodawca i tak nie przewiduje wymierzania w tym trybie kar o takim stopniu surowości. Obecnie – skoro dla zastosowania art. 29 § 2 k.p.k. wystarczające jest samo zamieszczenie w treści apelacji stosownego wniosku – możliwość zbiegu podstaw do zastosowania obu z przywołanych przepisów wydaje się być zdecydowanie bardziej realna.

Problemu z pewnością nie rozwiązuje odwołanie się do reguły kolizyjnej *lex posterior derogat legi priori* (tym bardziej, że regulacje te zostały przecież znowelizowane w tym samym czasie), a zatem – z uwagi na fakt, że oba przepisy znajdują się w tym samym akcie – konieczne jest ustalenie stopnia ich szczególowości. Co prawda obydwa dotyczą postępowania odwoławczego, jednak nie powinno budzić większych wątpliwości, że to art. 449 § 2 k.p.k. pełni w tym zestawieniu rolę przepisu szczególnego. Wskazuje na to nie tylko ich rozmieszczenie w strukturze ustawy procesowej (*arg. a rubrica*), ale przede wszystkim względu natury merytorycznej. Należy bowiem zauważyć, że art. 29 § 2 k.p.k. dotyczy zarówno apelacji, jak i kasacji, podczas gdy zakres zastosowania drugiej

---

³¹ Przyjmuje się, że zasada ta dotyczy także oskarżycieli publicznych, mimo że nie są oni organami prowadzącymi postępowanie karne, o których mowa w art. 4 k.p.k.; tak trafnie M. Cieślak, *Polska...*, s. 319; W. Jasiński, w: *Kodeks...*, s. 19; J. Skorupka, w: *Proces...*, s. 160.

z tych regulacji został zdecydowanie zawężony, albowiem dotyczy tylko jednego z tych środków zaskarżenia. Co więcej, art. 449 § 2 k.p.k. nie dotyczy nawet wszystkich spraw apelacyjnych, ale wyłącznie tej ich części, w odniesieniu do której postępowanie przygotowawcze zakończyło się w formie dochodzenia³² albo toczących się w ściśle określonym trybie, a zatem bez wątpliwości to właśnie on jest przepisem uszczegóławiającym w rozumieniu reguły *lex specialis derogat legi generali*.

5. Zakończenie

Rozstrzygnięcie wszystkich zasygnalizowanych wyżej wątpliwości interpretacyjnych wydaje się konieczne choćby z uwagi na fakt, że jedną z bezwzględnych przyczyn odwoławczych jest nienależyta obsada sądu (art. 439 § 1 pkt 2 k.p.k.), a zatem m.in. sytuacja, w której sąd orzekł w składzie, który co prawda jest znany ustawie, ale nie został przewidziany dla danego typu spraw. Z sytuacją taką będziemy mieli do czynienia właśnie w przypadku niewłaściwego zastosowania bądź też niezastosowania art. 29 § 2 k.p.k., w związku z czym należy wyrazić nadzieję, że w niedługim czasie judykatura wypracuje spójną praktykę w zakresie warunków stosowania komentowanej tu regulacji.

Summary

The purpose of this work is to analyze the legal nature of demands contained in the appeal, including their function in the criminal trial, as well as to determine whether and to what extent their content is binding on the appellate court, and whether the appellant is entitled to amend them during the appeal proceedings. The article focuses on presenting the views expressed so far in this matter in the literature of Polish criminal procedure and jurisprudence of criminal courts. In the next step, the author analyzes the possible impact of the amendment of July 19, 2019, on those views. The article also contains the presentation of how to interpret Article 29 § 2 of the Code of Criminal Procedure in its current wording.

Keywords

demands of appeal, measures of appeal, appeal proceedings, composition of the court, criminal proceedings

³² Stanowiącej w praktyce zdecydowaną większość spraw, co w rzeczywistości czyni ten przepis regułą, a nie jedynie wyjątkiem od art. 29 § 1 i 2 k.p.k., jednakże okoliczność ta nie ma żadnego znaczenia dla ustalenia relacji pomiędzy tymi przepisami.

Bibliography

- Boratyńska K.T., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2015.
- Cieślak M., *Podstawowe pojęcia dotyczące rewizji według k.p.k.*, „Palestra” 1960, nr 9.
- Cieślak M., *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984.
- Czarnecki P., Ważny A., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020.
- Grajcar T., *Granice środka odwoławczego w świetle nowelizacji kodeksu postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 2015, nr 7–8.
- Grajewski J., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom II. Komentarz do art. 425–673 k.p.k.*, red. J. Grajewski, Kraków 2006.
- Gruszecka D., w: *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018.
- Grzegorzczak T., w: T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2009.
- Grzeszczyk W., *Glosa do postanowienia SN z 10 V 1995 r., I KZP 9/95*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 9.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., w: *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do artykułów 1–296*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., w: *Kodeks postępowania karnego. Tom II. Komentarz do artykułów 297–467*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011.
- Jasiński W., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018.
- Jasiński W., *Petryfikacja składu sądu w przepisach intertemporalnych – uwagi na tle postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2016 r., I KZP 9/16*, „Ius Novum” 2017, nr 3.
- Jasiński W., *Skutki procesowego naruszenia przepisów o wyznaczeniu składu orzekającego w sprawach karnych*, w: *Węzłowe problemy procesu karnego*, red. P. Hofmański, Warszawa 2010.
- Kalinowski S., *Polski proces karny w zarysie*, Warszawa 1981.
- Kempisty H., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. M. Mazur, Warszawa 1971.
- Kosonoga J., w: *Kodeks postępowania karnego. Tom I. Komentarz do art. 1–166*, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2017.
- Łukowiak B., *Nadużycie prawa w procesie karnym*, „Problemy Prawa Karnego” 2020, t. 4.
- Matras J., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. K. Dudka, Warszawa 2018.
- Opala P., *Glosa do wyroku SN z 1 III 2007 r., V KK 4/07*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2009, nr 12.
- Skorupka J., w: *Proces karny*, red. J. Skorupka, Warszawa 2018.
- Świecki D., *Konstrukcja apelacji jako środka odwoławczego w procesie karnym*, Warszawa 2018.
- Świecki D., *Postępowanie odwoławcze w sprawach karnych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2013.
- Ważny A., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2015.

Charakter prawny wniosku odwoławczego w procesie karnym...

Zabłocki S., w: *Kodeks postępowania karnego. Komentarz. Tom III*, red. Z. Gostyński, R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2004.

Zabłocki S., *Postępowanie odwoławcze w nowym Kodeksie postępowania karnego. Komentarz praktyczny*, Warszawa 1997.

Zagrodnik J., *Metodyka pracy obrońcy i pełnomocnika w sprawach karnych i karnych skarbowych*, Warszawa 2016.